

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע תזריע תשפ"ב

טהרת המשפחה, מי חייב מה? או, למה יש שני ראשי שנים?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

א' בניסן הוא ראש השנה לחודשים, השנה אנו קוראים בפרשת החודש בדיוק ברי"ח ניסן. א' בתשרי גם הוא ראש השנה, אבל הוא ראש השנה לשנים. השנה ה'תשפ"ב היא גם שנה מעוברת. נחלקו חכמים אם העולם נברא בתשרי או בניסן וכרגיל שתי הדעות צודקות. בשנה מעוברת נפגשות שתי השנים, שנת הלבנה - המורכבת משנים עשר חודשים - הזמן שעובר בין מולד הלבנה למולד הבא, עם שנת החמה - השנה המבוססת על הזמן שלוקח לכדור הארץ להקיף את השמש. כדי לסנכרן בין שתי השנים: שנת הלבנה שאורכה 354 ימים ושנת החמה שאורכה 365 ימים, אנו מוסיפים חודש נוסף שבע פעמים בתשע עשרה שנים.

השנה של האיש, מבחינה הלכתית, היא שנת החמה. מצוות העשה שהזמן גרמא, שרק האיש חייב בהן, תלויות בשמש יום ולילה, ובשנת החמה ועונותיה. השנה של האישה היא שנת הלבנה, שנים עשר מחזורים של חודש כל אחד. נשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמן, וההלכות המיוחדות לנשים מוגדרות דווקא בחודשים.

ניתן כמה דוגמאות: ג' חודשי הבחנה, כ"ד חודשי הנקה, י"ב חודשים הניתנים לכלה (בימים עברו) בין הקידושין לנישואים. לכן, לכתחילה, היום שבו היו נוהגים לחגוג חתונות היה יום רביעי, יום הבריאה של החמה והלבנה. ואין זה פלא שהשנה בה מסתנכרנים הלוחות, ושתי מערכות הזמן נפגשות, מכונה שנת העיבור. (שימו לב גם למושג "מולד" הקשור בדווקא ללבנה) פרשתנו פותחת בפסוקים הבאים:

"וַיְדַבֵּר יְקֹנָן אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כִּימֵי נְדַת דְּוֹתָהּ טָמְאָה: וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשׂוֹר עֶרְלָתוֹ: וְשָׁלְשִׁים יוֹם וְשָׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֵי טְהָרָה כְּכֹל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד מְלֵאת יְמֵי טְהָרָה: וְאִם נִקְבְּהָ תִלְדַּ וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כְּנִדְתָּהּ וְשָׁשִׁים יוֹם וְשָׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דָּמֵי טְהָרָה" (ויקרא י"ב א-ה).

לכאורה, הלכות טהרה וטומאה שייכות לתחום של חוקי התורה, שאי אפשר להבינם על פי השכל. כך הגדירה התורה את הדברים, כפי שקראנו במפטיר שבוע שעבר (פרשת פרה): "זאת תקת התורה" (במדבר י"ב ב).

אף על פי כן, ננסה להסביר כמה עקרונות הלכתיים שפרשיה זו מנסה ללמד אותנו: א. הדם כשלעצמו איננו מטמא, יש דם נידה ויש דמי טהרה. כך אנו מוצאים גם בדברי רב, האמורא הגדול, המתייחסים לפרשתנו "רב אמר: מעין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה טהרתו" (נדה דף לה ע"ב).

עובדה זו מבטלת את הקשר, השלילי לכאורה, בין מחזור חייה הטבעי של האישה ובין הטומאה. הבנה לא נכונה בתחום זה גרמה להשתרשות כמה מנהגים משובשים בחלק מקהילות ישראל, שמקורם כנראה בהשפעה קראית. מנהגים אלה גרמו לטעויות הלכתיות והרחיקו את הנשים, בחלקים נכבדים של חייהן, מבית הכנסת ומקשר לתורה (עיינו כדוגמא: רמב"ם פ"א מהל' איסורי ביאה ה"ט"ו ובדבריו החריפים של הראשון לציון הגר"ע יוסף, שו"ת "יביע אומר" חלק ד - יו"ד סימן יא ד"ה א. ראשית).

ב. השינוי בהלכות בין לידת זכר ללידת נקבה, קשור להבדל בין מערכות הזמנים השונים של האיש ואישה. כמסבר לעיל, כל אחד מהם מתנהל במערכת זמן שונה.

ג. הלכות טהרת המשפחה קובעות כלל הלכתי-רוחני יסודי. האיש הוא שחייב להתאים את סדרי חייו, צרכיו ורצונותיו אל לוח הזמנים שנקבע באופן טבעי על ידי אשתו. ההתחשבות והרגישות הופכת את מערכת הקשרים לאנושית וערכית - לקשר של אהבה ורעות. קשר שמרומם והופך את חיי האישות למשהו נעלה, הרבה למעלה מהתפרצות הורמונלית. קשר זה זכה להיות הסמל ליחס בין כנסת ישראל וקודשא בריך הוא.

ד. מצוות המילה מופיעה, לכאורה לפתע, בתוך הפרשיה (פסוק ג). הופעתה כאן באה ללמד, כי דווקא האיש ולא האישה הוא שצריך להתאים עצמו, הוא זה נדרש "למעט את עצמו". ברית המילה, בפשטות, משמעותה שעבוד גם של חלק זה בגוף האדם לעבודת הבורא. הפגיעה לכאורה, דווקא באיבר זה, משמעותה "לברית הבט ואל תפן ליצר". יש כאן מעין ההדרכה שהופנתה אל הלבנה "לכך ומעטי את עצמך" (חולין דף ס ע"ב) הפעם היא מופנית אל האיש.

על פי דברינו יש כאן ציווי כפול "קדש עצמך במותר לך" אבל גם, חובתך לספק את השני ולא את עצמך.

דווקא בימים טרופים אלה, חובתנו לחזק את התא המשפחתי, לרומם את קדושתו ולמלא את הבית היהודי בתכנים של רגישות והתחשבות. העוצמה שחיזקה את עם ישראל בכל הדורות הייתה מבוססת על חוזקה של המשפחה היהודית. עוצמה זו תעניק לנו גם כח להתמודד עם מתקפות הטרור האכזריות.

אנו שולחים את תנחומינו למשפחות הנרצחים ומאחלים רפואה שלמה לכל הפצועים.

לְעִילּוֹי זְשֵׁמַת

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	גב' ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד
מר שמואל וגב' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	גב' נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה
הרב אשר וגב' סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א
ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' שבט	מר יחזקאל וגב' חנה צדיק י"א באייר תשע"ו / י"ט בתשרי תשפ"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב

חֲמַדַּת שְׁנַת הַשְּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

קטיף פרחים בשמיטה

אחרי שהארכנו בעיסוקנו בקניית הפרחים, הגיע האביב, ועתה עלתה שאלה חדשה: פריחת הפרחים מתחילה בימים אלה, ועמה נפתחים אתרים רבים המזמינים את מבקריהם לקטיף הפרחים. השאלה היא אם קטיף שכזה מותר בשמיטה.

הבה נבחן את הדברים.

"את ספיח קצירך לא תקצור". התורה אסרה את הקצירה בשמיטה. מצד שני, התורה ממשיכה ואומרת "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה". כלומר, ודאי שניתן לקצור. אלא שיש תנאי שהקציר יעשה "לכם לאכלה" – לצורך שימוש פרטי, לא להפסד ולא למסחר. אם כך, קטיף של כל יבול השמיטה הנעשה לשימוש פרטי לגיטימי מותר בשמיטה.

האם הדבר הזה נכון לגבי ספיחים? כאן אנו נתקלים בבעיה חדשה. חז"ל אסרו את אכילת הספיחים, ולפי רבים מן הפוסקים אסרו אף את הנאתם. **באחד הטורים הקודמים** הבאנו את לשון הרמב"ם, שעל פניו אוסר את עצם קטיף הספיחים. אם הפרחים כלולים באיסור ספיחים, עצם קטיפתם אסורה לשיטת הרמב"ם!

ישנה מחלוקת אם יש איסור הנאה בספיחים. **למדנו** שההכרעה המרכזית בפוסקים היא שספיחים שרגילים לגדל לצורך מסחרי אסורים בהנאה. אם כך, לכאורה גם הפרחים הללו, שהחקלאים מגדלים כדי שיבואו לקוחות ויקטפו אותם, אסורים בהנאה. מצד שני, באותו טור למדנו שלפי הגרש"ז אוירבך, מכיוון שפרחים אלו אינם קדושים בקדושת שביעית, הם אינם אסורים באיסור ספיחים. אמנם יש פוסקים (ציץ אליעזר, הגר"ש אלישיב) החולקים עליו, אך מו"ר הרב כרמל פוסק כגרש"ז.

בעיה נוספת שאנו נתקלים בה היא סיוע לעוברי עבירה. דווקא בהקשר של השמיטה, המשניות (שביעית פרק ה) מפרטות ומחמירות יותר. כפי שהזכרנו מספר פעמים בעבר, שומרי השמיטה נקראים "גיבורי כוח". קיום השמיטה היא אתגר שאינו פשוט. מסתבר שזהו הטעם שאיסור הסיוע לעוברי העבירה כל כך מודגש. אם כך, גם אם הפרחים אינם אסורים באיסור ספיחים, ואין איסור לקטוף וליהנות מהם, אם הם נזרעו בשמיטה לכאורה אסור לשלם ולסייע לחקלאי שבחר לחלל את השמיטה.

השאלה נשאלה על שדות הפרחים בבאר טוביה. מבירור שעשינו עלה שאכן מדובר בפרחים שנזרעו בשמיטה, אך המקום נמכר לנכרי במסגרת 'היתר מכירה'.

וכאן עולה שאלה חשובה: מהו היחס שלנו להיתר מכירה בהקשר מעין זה? נבאר:

בשו"ת המראה הבזק (חלק ג' תשובה קו) הארכנו לבאר מדוע אנו, רבני ארץ חמדה, מעדיפים את היתר המכירה על פני רכישת תוצרת ערבית. העמדנו שם את השיקולים לאיסור לצד השיקולים להעדיף את היתר המכירה:

הבעיות בהיתר המכירה:

1. הפקעת מצוה;
  2. "לא תחנם";
  3. הערמה;
  4. בעיות בתוקף החלות של המכירה.
- א. חוסר גמירות-דעת במעשה המכירה, בייחוד במכירה סיטונית של כל או רוב אדמות המדינה.
- ב. דינא דמלכותא דינא, שאם מכירה זו לא נרשמה בטאבו, לכאורה אין בה ממש, בעיה זו לא קיימת כיום בעקבות תיקון החוק ע"י כנסת ישראל.
- ג. בעיה שנתחדשה אחרי קום המדינה: בעלות-העל של המדינה גם אחר המכירה.

הצדדים להעדיף "היתר המכירה" (על-פני תוצרת של נכרי)

- א. נימוקים ממלכתיים הקשורים לדאגה לכלל הציבור.
  - ב. הצלת עם ישראל מאיסורים. כידוע, רוב העם אינו מקפיד בתרי"ג מצוות.
  - ג. ישנה מצווה להעדיף קנייה מישראל על פני קנייה מנכרי.
  - ד. חשש מהתמוטטות משק המדינה.
- אם נתרגם את הדברים לשפה "הצרכנית", השאלה היא - האם האדם הפרטי יכול לומר, אני את נפשי הצלתי, או שמא הוא חלק מן הציבור ועליו להתחשב בצורכי הכלל.

השיקולים לקולא אי' ג' ו-ד' לכאורה אינם שייכים במקרה שלנו, שכן קטיף הפרחים הוא מותרות ובלווי, שאנו מעודדים בשנים רגילות, אך לכאורה אינו מצדיק להיכנס לבעיות שהצגנו בתשובה שם. מה שנותר הוא השיקול השני. יתכן וחקלאים היו עובדים בשמיטה בלאו הכי, ובעזרת היתר המכירה אנו מצילים אותם מאיסורים, מטרה חשובה ביותר.

אנו עומדים לקראת חג הפסח, וגם שם ראוי להתייחס לנקודה דומה.

תזריע

מכירת החמץ במקורה נועדה למנוע הפסדים גדולים. יש לנו צורך שרשתות השיווק, המאפיות, וכדו' לא יספגו הפסדים גדולים סביב פסח, דבר שללא ספק יעלה את המחירים, שבתורם יתגלגלו על החברה כולה, ולבסוף השכבות החלשות הן אלו הסובלות יותר מכל. לכן מכירת החמץ נכונה, מועילה, והצרכן הפרטי יכול לקנות את החמץ שרשתות השיווק קנו בחזרה מהנכרי למחרת הפסח. גם בבית פרטי ניתן להצדיק מכירת חמץ כאשר מדובר בהפסד מרובה. אך נכון הוא שאדם ישים לב: האם באמת יש הצדקה למכירת החמץ בביתו הפרטי? כיום שמשקאות חריפים זמינים במחירים סבירים (דבר שלא היה נכון לפני 20 שנה), אדם צריך לשאול את עצמו אם חכמים תיקנו את מכירת החמץ כדי לאפשר לו להציג מבחר משקאות חריפים? או שמא נכון יותר לבוא חשבון מראש כמה חמץ יש לו צורך עד פסח, ולא למכור חמץ יתר, שלא עבורו תוקנה התקנה? כאמור, המכירה (של הקרקע, ושל החמץ) מועילה, ואל לנו לקבוע שיש איסור בדבר. לקראת הפסח, בו הפכנו לעם ה', ראוי שנשאל את עצמנו גם מהו רצון ה' שבדבר.

נחתום כאן כמו שחתמנו בתשובה שם: ונסיים בדברי הראי"ה¹ המוסכמים על כלל ישראל – "אנו חייבים להתאמץ בכל כוחנו לסבב את פני הדברים שסוף סוף תהיה שבת הארץ הולכת ונקבעת בכל קדושתה על אדמת הקודש".

¹ "אגרות ראי"ה" כרך א, עמ' של.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:		
טל שאול בן יפה גדעון בן רחל חנן הראל הכהן בן דרורה משה בן רחל	ניר רפאל בן רחל ברכה שי בת הלל מאירה בת אסתר ר' יצחק בן בריינדל גיטה נהוראי בן רבקה נמיר	ישראל בן רבקה אריה יצחק בן גאולה מרים נטע בת מלכה חוה ראנלה בת פיילא רבקה בת שרה בלה
בתוך שאר חולי עם ישראל		

הַלְכָה פְּסוּקָה

תְּקַצִּירִים מִתּוֹךְ פְּסָקֵי דִין - רֶשֶׁת בְּתֵי הַדִּין 'אַרְץ חֻמְדָּה גְזִית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

מוכר רכב משומש שהתגלתה בו תקלה

'ארץ חמדה גזית' ירושלים – הליך מהיר / אדר א' תשפ"ב / תיק 82053

דיין: הרב אהרן פלדמן

המקרה בקצרה: התובע הוא קונה רכב משומש בעל 7 מקומות, בעת הקנייה הנתבע הודיע לו על בעיה במערכת ההילוכים אך לא על בעיות אחרות. לאחר שהתובע נסע ברכב התברר שהמנוע נכבה וזאת בגלל בעיות נוספות שהנתבע לא הודיע לו בשעת המכירה. התובע ביקש שהנתבע ישלם לו על התיקונים הללו (מעבר למה שהוא הסכים לשלם), ואילו הנתבע טען שהוא לא חייב לשלם משום שהוא הודיע על התקלות. הצדדים הסכימו לדיון מהיר ללא אפשרות ערעור.

פסק הדין: הנתבע אחראי על התקלות במנוע ועליו לשלם עליהם, אך לא על התקלות במערכת ההילוכים.

נימוקים בקצרה:

א. עקרונות בהלכות מום במקח

- הגדרת מום היא לפי הנהוג באותו מקום וזמן (רמב"ם מכירה טו, ה; שולחן ערוך חושן משפט רלב, ו).
- גם כשהמוכר סיפק מוצר פגום בטעות (ולא ידע על המום), הקונה יכול לדרוש שהעסקה תבוטל, כך עולה מהגמרא במסכת חולין (נ ע"ב-נא ע"א).
- לעיתים רבות בעת מכירת רכב נחתם חוזה שהקונה מוותר על מומים (שיש לדון על תוקפו), אך במקרה זה לא היה חוזה כזה.
- כשלא ידוע אם המום נוצר לפני המכירה או אחריה, הולכים לפי הכלל "המוציא מחבירו עליו הראייה" (שולחן ערוך חושן משפט רלב, טז).
- כשהקונה ידע על המום לפני המכירה הוא לא יכול לתבוע את ביטול מקח (שו"ע רלב, ז), וכן הדין במקרה שהוא המשיך להשתמש במקח לאחר שגילה את המום.
- אדם שקיים בדיקה של המוצר אך לא מצא מום, לא ויתר על זכותו לטעון מקח טעות.
- כשיש אפשרות לתקן את המום, ואין זה פוגם מהותית במקח, זכות המוכר לתקן את המקח כדי שהמקח לא יתבטל (שולחן ערוך חושן משפט רלב, ה).

8. כשהתקלה אינה במהות החפץ הנקנה והקונה רוצה לקיים את המקח ולקבל פיצוי, הובא בפסק דין 74031 שישנה מחלוקת אחרונים האם זו זכותו של הקונה. מסתבר שאם עלות התיקון גבוהה ביחס למקח, הקונה לא יוכל לכפות על המוכר להשאיר את המקח אצלו ושהמוכר יתקן.

ב. יישום הלכות מום במקח במקרה זה

ברכב שנמכר היו שני סוגי תקלות שונות. המוכר הודיע לקונה על הבעיה בתיבת ההילוכים, אך לא על הבעיה במחשב הרכב. לכן על הנתבע מוטלת האחריות לשלם על תקלה זו (יתכן שיש אחריות למכון הבדיקה, אך הוא אינו חלק מההליך). יתכן שהיה מקום לחייב את הנתבע גם על כל שהבעיה במערכת ההילוכים חמורה ממה נאמר, אך יתכן שהחמרה זו חלה בזמן השימוש של הנתובע ולא לפני המכירה, ולכן לא ניתן לחייב עליה. כיון שלפי הכרעה זו מדובר על תיקון קטן ביחס לשווי המקח, ניתן לחייב את המוכר לתקן ולא לבטל את המקח.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ גב' לוריאן הופמן ז"ל</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
--	---	--	---	--

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורר מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ח)

New Jersey, USA

ניו ג'רסי, ארצות הברית

מרחשוון תשע"ב

כנסיות, אם מותר להיכנס לתוכן

שאלה

אני משמש כרב קהילה. פנו אלי מספר אנשים וכמה שאלות בידם: מה גדר האיסור להיכנס לכנסייה? האם יש היתר ללמוד בקורס מדריכי דרך שבו נדרשים התלמידים להיכנס לכנסיות? והאם מותר למדריך תיירים לקחת קבוצות של אינם יהודים לבקר בכנסיות?

תשובה

א. אסור להיכנס לבית עבודה זרה¹. הראשונים נתנו שני טעמים לדבר:

1. מפני החשד שנכנס לשם עבודה זרה².

2. שמא יימשך אחר העבודה זרה³.

הראשונים ראו איסור זה כחמור מאוד, עד שלא היה ברור אם אפשר להתיר אותו משום פיקוח נפש⁴. להלכה נפסק להקל במקרה של פיקוח נפש⁵, אך לצורך פרנסה אין להקל.

ב. איסור זה לא חל על מקום שכבר לא משמש לפולחן. על כן אין איסור להיכנס למקום שכיום משמש כמקום ביקור לתיירים ומטיילים בלבד ומטרת הכניסה היא להתרשם מהמבנה והתצוגה כדרך שנכנסים למוזיאון⁶.

ג. כנסיות⁷:

1. חלק מהפוסקים סוברים שנוצרים נחשבים עובדי עבודה זרה⁸, ולכן לכנסיותיהם יש דין בית עבודה זרה וחל עליהם האיסור הנ"ל. ולכן אין להקל אף לצורך פרנסה.

2. גם מבין הפוסקים הסבורים שנוצרים אינם עובדי עבודה זרה היו שאסרו להיכנס לבית תפלתם, וזאת מכיוון שלגוי לא נאסר עבודה זרה בשיתוף⁹, אך לישראל נאסרה, ולכן למרות שגוי העובד שם אינו נדון כמי שעבד עבודה זרה, אבל מבחינת היהודי זהו בית עבודה זרה, והחשש שייחשד או ייגרר אחרי העבודה נשאר בתוקפו¹⁰, ולכן אין להקל אף לצורך פרנסה.

3. יש פוסקים שסבורים שהנוצרים היום אינם עובדי עבודה זרה, ולכנסייה אין דין של בית עבודה זרה, ולכן הנכנס לכנסייה אינו עובר על האיסור החמור של כניסה לבית עבודה זרה. גם לדעה זו אין להיכנס לכנסייה משום "הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו,

שמה יחדו בעבירה¹¹, אך אפשר להקל במקום שיש צורך גדול או למי שפרנסתו תלויה בכך¹². לדעה זו, מי שמתפרנס מעסקי תיירות (ובאופן כללי יש לעודד עיסוק זה מפני שמדריכי התיירים יכולים להשפיע רבות במלחמת התעמולה שמתנהלת כיום כנגד ישראל ברחבי העולם, והניצחון במלחמה זו גם הוא גובל בשאלות של פקוח נפש) רשאי לקחת תיירים לבקר גם בכנסיות פעילות. בסיוורים המיועדים ליהודים יש להשתדל להימנע מלבקר בכנסיות פעילות. אם אי אפשר להימנע מכך, אזי אם אפשר יציע למי שמעוניין להישאר בחוץ, תוך מתן הסבר מדוי.

- 1 מקור איסור הכניסה לבית עבודה זרה הוא במשנה עבודה זרה (א, ד): "עיר שיש בה עבודה זרה - חוצה לה מותר. מהו לילך לשם? בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום - אסור". בפירושו על המשנה כתב הרמב"ם: "ולפיכך יש לדעת שכל עיר מערי האומה הנוצרית שיש להם בה במה, רצוני לומר בית תפילתם, אשר הוא בית עבודה זרה בלא ספק, הרי זו העיר אין מותר לעבור בה בכוונה, וכל שכן לדור בה. אבל ה' מסרנו בידיהם עד שנדור בעריהם בעל כרחנו, לקיים ייעודו הרע: 'ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן'. ואם זה הוא דין העיר, קל וחומר לדין בית עבודה זרה עצמו, שכמעט אסור להביט בו, וכל שכן לקרב אליו, וכל שכן להיכנס אליו".
- 2 רש"י (עבודה זרה יא ע"ב) ביאר שטעם דין המשנה, שהובאה בהערה 1, שאסור ללכת בדרך ההולכת לבית עבודה זרה - הוא מפני החשד, ולכן המשנה חילקה בין דרך ההולכת רק לבית עבודה זרה ובין דרך שהולכת למקומות אחרים. ובדומה לו כתב הרשב"א שם: "ביום איד אסור לילך לרחוב שהעבודה זרה שם אם אין אותו רחוב פתוח לשווקים אחרים, מפני שיחשדוהו שמהלך לעבודה, כפירושו של רש"י ז"ל, וכל שכן שהוא אסור ליכנס לעולם בחצר עבודה זרה".
- 3 חשש זה עולה מדברי התוספות (שם יז ע"ב ד"ה ניזיל אפיתחא) שכתבו: "מכאן יש ללמוד שדרך להרחיק מפתח עבודת כוכבים כל מה שיכול, משום דכתיב: 'אל תקרב אל פתח ביתה', ומוקמי לעיל בעבודת כוכבים, שהרי היה רוצה ללכת יותר אפיתחא דבי זונות". מההשוואה בין הדינים נראה שבעלי התוספות הבינו שהאיסור הוא שמא יימשך אחרי עבודה זרה, כמו שהגמרא דנה על החשש שייגרר אחר הזונות. בדומה לכך משמע מהרמב"ם (מורה נבוכים ג, לו), אם כי אינו מפורש בדבריו: "ואמנם אסור ההנאה בעבודה זרה מבואר מאד, שפעמים יקחה לשבור אותה וישאירה ותהיה לו למוקש, אפילו אם שברה ויצקה או מכרה לגוי נאסרה דמיה בהנאה. וסבתו, כי הרבה פעמים יחשבו ההמון הענינים המקריים סבות עצמיות, כמו שנמצא רוב בני אדם אומרים שאחר ששכן פלוני בזה הבית או קנה זאת הבהמה או זה הכלי העשיר והוסיף ממונו וכי היו מבורכים לו, וכן היה אפשר שיקרה לאיש אחד שתצליח סחורתו וירבה ממונו מן הדמים ההם ויחשבהו לסבה, ושברכת דמי הצורה היא הנמכרת גרמה לו זה ויאמין בה, מה שכונת התורה כולה הפך האמונה ההיא, כמו שהתבאר מכל דברי התורה, לזאת היא הסבה בעצמה באסור הנאת צפוי נעבד ותקרובת עבודה זרה וכליה, מפני שנצל מן המחשבה ההיא, כי היתה אמונתם בהם בזמנים ההם גדולה מאד עד שהיו חושבים שיחיו וימיתו ושכל טוב ורע מאתם רוצה לומר הכוכבים, ומפני זה עשתה התורה חזוקים להסיר הדעת ההוא, בברית, ועדים, ושבועות חמורות, ובאלות הנזכרות, והזהיר להשמר לקחת דבר ממנה וליהנות בה, והודיענו השם יתעלה שאם יתערב מדמיה שום דבר עם ממונו אדם, יאבד הדבר ההוא כל הממונו ההוא ויכלהו, והוא אמרו ולא תביא תועבה אל ביתך וגו', כל שכן שאין להאמין שיש בה ברכה... וכשתעיין בכל המצות שבאו בעבודה זרה אחת אחת תמצא סבתם מבוארת, והוא להסיר הדעות הרעות ולהתרחק מהם עד הקצה האחרון".
- 4 הרשב"א (עבודה זרה יא ע"ב) נטה להחמיר שאין להיכנס לבית עבודה זרה אפילו מפני פיקוח נפש. וזה לשונו: "וכל שכן שהוא אסור ליכנס לעולם בחצר עבודה זרה ואפילו לדבר עם אחד מהם מפני החשד, ואפשר דאפילו על עסקי רבים ואפילו על פקוח נפשות אסור ליכנס שם". ברם הרא"ש בתשובה (יט, יז) כתב: "ששאלת על אשר ברח ונכנס לסיגר בבית עבודת כוכבים המוקפת חומה ודלתים ובריה כדי לינצל. נראה לי שאין איסור ועון בדבר. ועוד יותר מזה אני אומר, כי בארצנו נהגו הכותים, אף מי שהיה חייב מיתה ונס אל בית עבודת כוכבים לא יקוהו משם; ואם יהודי ברח שם לינצל, אין איסור בדבר. ולא דמי למתראפא בעצי אשרה. דהתם היינו טעמא, משום דסבור הישראל שיש ממשות בעבודת כוכבים ואתי לממשך בתרה, כיון שהרפואה תלויה בעצי אשרה, ולא משום שנהנה מעבודת כוכבים... וכן אם עובדי כוכבים נהגו קלון בבתי עבודת כוכבים, להציל הבורח לתוכן, בשביל זה לא אתי למימשך בתרה, דאין זו משום כח ועילוי שיש בעבודת כוכבים. ועוד, דלא אסרו להתרפאות אלא מעצי אשרה הנעבדת, שהיא עצמה עבודת כוכבים ומשתחוין לה".
- 5 בשולחן ערוך (יו"ד קנז, ג) פסק כרא"ש.
- 6 בתשובות הרא"ם (חלק א סי' עט) כתב שיותר להתפלל בדרך אקראי במקום ששימש פעם לעבודה זרה, ורק אסור לקבוע שם בית כנסת. משמע מכאן שלדעתו לא נאסרה כניסה אקראית לצורך. המגן אברהם (או"ח סי' קנד סי' יז) ביאר שמכיוון שהבית מחובר, והוא עצמו לא נעבד - אין צורך שהגוי יבטל את העבודה זרה. עיין עבודה זרה (דפים מו-מו) בענין עבודה זרה מחוברת לקרקע שנאסרה ודיני ביטולה. מכאן הרב ח"ד הלוי בשו"ת עשה לך רב (חלק ד סי' נג עמ' רפ) התיר להיכנס למקומות ששימשו פעם ככנסיות וכיום משמשים לתיירות וכיו"ב. גם מתשובות אגרות משה, מובאת להלן הערה 10, יש רמז לכך שיש לחלק בין מקום שנעבד בעבר ובין מקום שעדיין עובדים בו.
- 7 בישראל אפשר ללמוד בקורס מדריכי דרך ללא הכרח להיכנס לכנסיות, כגון במכון לנדר.
- 8 עיין בשו"ת במראה הבזק חלק א סי' נט סיכום השיטות בענין זה.
- 9 לעבוד את הקב"ה ודבר אחר.
- 10 פוסקים רבים כתבו שכאשר דנים בשאלה האם מותר להיכנס לבית תפלתם, הדיון אינו האם השיתוף נחשב עבודה זרה עבורם, אלא האם זו עבודה זרה עבור ישראל. גם אם לגוי זה מותר, ישראל עשו להיחשד כעובד עבודה זרה אם נכנס לשם, מפני שלישראל זה נחשב כעבודה זרה, ובוודאי שישראל הנגרר אחר כך - נגרר אחר עבודה זרה, גם אם לגויים אין זה נחשב עבודה זרה. טעמי האיסור שנמנו לגבי כניסה לבית עבודה זרה תקפים בדיוק באותה מידה גם כאן, ולכן הגדרת הנוצרים כאינם עובדי עבודה זרה אינה מועילה לאיסור הנידון. חילוק זה כתבו להלכה הרב הרצוג (תחומין ב עמ' 175) והרד"צ הופמן (מלמד להועיל חלק א סי' טז), וכן בשו"ת עשה לך רב של הרב ח"ד הלוי (חלק א' עמוד קפ), וכן כתבנו בשו"ת במראה הבזק חלק א סי' נט. וכסברה זו משמע ביעביץ (מור וקציעה ראש סי' רכד), וראה עוד מהר"ץ חיות (כל כתבי מהר"ץ חיות עמ' תפט).
וכן פוסקים נוספים החמירו למעשה, עיין משנה הלכות (חלק ו סי' קלט), ציץ אליעזר (חלק יד סי' צא), אגרות משה (יו"ד חלק ג סי' קכט), יביע אומר (חלק יז יו"ד סי' יב).
- 11 מסכת דרך ארץ א, יב. ובבבבדר רבה (פרשת נשא פרשה י סי' ח) הנוסח הוא: "הרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור, שכך אמרו חכמים: הרחק מחטא הקל שמה יביאך לידי חמור". הרי ששני הטעמים שאמרנו לגבי איסור כניסה לבית עבודה זרה, חשד ושמה יבוא לידי עבירה, נאמרו גם לגבי הרחק מן הכיעור.
- 12 כך דעת מו"ר הרב נחום אליעזר רבינוביץ. לדעתו, הנוצרים היום כבר לא באמת מאמינים ביותר מא-ל אחד, ואף שהם מתפללים לדברים אחרים אלו רק בגדר מתווכים (משיח שלהם וכדו'), ולכן הם לא מוגדרים כעובדי עבודה זרה, ולא חל על בית תפלתם דין בית עבודה זרה. ואף שברור שליהודי אסור להאמין בנצרות מכיוון שיש בכך כפירה בעיקרי אמונה נוספים, מכיוון שהגויים אינם מוגדרים כעובדי עבודה זרה, ובית תפלתם אינו בית עבודה זרה, על כך לא גזרו (למרות שהטעמים של חשד ושל שמא יימשך אחריהם עדיין שייכים, כמפורט לעיל בהערה 11). לכן הוא הורה שלמעשה אסור להיכנס מצד הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו, אך אין לאסור במקום צורך גדול.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן